

COMERȚUL CU SERVICII AL ROMÂNIEI. TENDINȚE RECENTE ȘI PERSPECTIVE

AGNES GHIBUȚIU

Rezumat

Comerțul cu servicii al României a fost puternic afectat de criza financiară și economică globală, iar consecințele negative nu au fost depășite nici în 2012. Articolul analizează evoluțiile recente din sfera schimburilor cu servicii ale României și perspectivele acestora. Bazându-se pe datele statistice ale balanței de plăți furnizate de Banca Națională a României, analiza reliefează tendințele principale care au configurat volumul, dinamica, structura și performanța comerțului cu servicii al țării noastre în anii de criză și post-criză. Analiza evidențiază o serie de particularități ale comerțului românesc cu servicii, prin care acesta se detașează de evoluțiile care au prevalat la nivel global și european, și desprinde următoarele concluzii: (1) criza a determinat o involuție a comerțului românesc cu servicii și o inversare a acelor tendințe favorabile care i-au imprimat o dinamică remarcabilă în anii premergători crizei și care au contribuit la ajustarea sa structurală și la îmbunătățirea performanțelor comerciale; (2) relansarea comerțului cu servicii al României este mult întârziată comparativ cu cea din sfera schimburilor sale cu bunuri și, respectiv, cu evoluțiile care au marcat fluxurile de servicii în plan mondial și european; (3) drept urmare, s-au accentuat decalajele tradiționale ale țării noastre în acest domeniu, nu numai în raport cu vechile și noile state membre ale UE, dar și cu numeroase țări în dezvoltare.

Cuvinte cheie: România, UE, comerț cu servicii, servicii informatice, relocalizarea serviciilor

Clasificarea JEL: F14, F15, L24, L80, L86

1. Slăbirea procesului de relansare a comerțului românesc cu servicii

După cum rezultă din datele provizorii privind evoluția balanței de plăți a României, date publicității de Banca Națională a României (BNR), exporturile românești de servicii au totalizat 7,5 miliarde EUR în 2012, iar importurile de servicii 6,9 miliarde EUR (**Tabelul 1**).

Tabelul 1 : Evoluția volumului valoric al comerțului cu bunuri și servicii al României, în 2005-2012 (în milioane EUR)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011 ¹	2012 ²
Comerț cu bunuri³								
Export	22.255	25.850	29.549	33.725	29.084	37.368	45.274	45.043
Import	30.061	37.609	47.371	52.834	35.955	44.968	52.683	52.356
Sold	-7.806	-11.759	-17.822	-19.109	-6.871	-7.600	-7.409	-7.313
Comerț cu servicii								
Export	4.104	5.587	6.931	8.754	7.064	6.622	7.253	7.517
Import	4.448	5.583	6.454	8.095	7.356	6.219	6.913	6.939
Sold	-344	4	477	659	-292	403	340	578

Note: ¹ Date revizuite; ² Date provizorii; ³ Exporturi FOB-importuri FOB. Precizăm că importurile FOB pentru perioada 2005-2009 sunt calculate în baza vechiului coeficient de transformare CIF/FOB=1,0834, iar pentru 2010-2012 sunt recalculat de BNR în baza noului coeficient CIF/FOB=1,0430, introdus de INS începând din ianuarie 2012. Bara este menită să sublinieze ruptura dintre cele două serii de date, care afectează importurile și soldurile.

Sursă: Calcule bazate pe statisticile balanței de plăți (BNR, 2005-2012).

Datele mai relevă că schimburile internaționale cu servicii ale României au marcat în 2012 cel de-al doilea an de creștere, după doi ani de declin consecutiv sub impactul crizei financiare și economice globale. Dar, spre deosebire de comerțul cu bunuri, care s-a reînscris pe făgașul creșterii încă din anul 2010, procesul de relansare în sfera serviciilor a avut loc mai târziu, fiind totodată mai puțin robust. Și deși exporturile și importurile de servicii au continuat să sporească în 2012 pentru cel de-al doilea an, dinamica lor a încetinit sensibil față de 2011, fiind de numai 3,6% (față de 10%) și, respectiv, 0,4% (11%) (**Tabelul 2**).

În contextul diminuării sensibile a ritmului de creștere în 2012, comerțul cu servicii nu a reușit să recupereze pierderile suferite în urma celor doi ani de declin consecutiv (2009 și 2010) sub impactul crizei. Astfel, în 2012, volumul valoric al exporturilor de servicii ale României s-a situat cu circa 1,2 miliarde EUR sub nivelul record din 2008, spre deosebire de

exporturile de bunuri, care au depășit încă din 2010 acest nivel (**Tabelul 1**). În schimb, ritmul de creștere a exporturilor de servicii, deși modest în 2012 (3,6%), a devansat dinamica exporturilor de bunuri (-0,5%) pentru prima oară după 2008 (**Tabelul 2**).

Tabelul 2 : Dinamica schimburilor internaționale cu bunuri și servicii ale României, în 2005-2012 (în %)

	Modificări anuale (%)							
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011 ¹	2012 ²
Bunuri								
Export	17,5	16,2	14,3	14,1	-13,8	28,5	21,2	-0,5
Import	23,9	25,1	26,0	11,5	-31,9	25,1	17,2	-0,6
Servicii								
Export	41,4	36,1	24,1	26,3	-19,3	-6,3	9,5	3,6
Import	42,7	25,5	15,6	25,4	-9,1	-15,5	11,2	0,4

Note: ¹ Date revizuite; ² Date provizorii.

Sursă: Calcule bazate pe statisticile balanței de plăți (BNR, 2005-2012).

Rămâne însă de văzut dacă asistăm la o revenire la trendul care a prevalat în anii premergători crizei, când fluxurile de servicii au sporit în ritmuri superioare expansiunii comerțului cu bunuri, sau dacă este vorba doar de un fenomen trecător. Este important de subliniat că reducerea drastică a volumului comerțului cu servicii al României în anii 2009-2010 a intervenit în condițiile în care, în perioada premergătoare declanșării crizei, fluxurile de servicii au manifestat o tendință de creștere deosebit de dinamică. Calculele noastre arată că exporturile de servicii au sporit într-un ritm mediu anual de 32% în perioada 2004-2008, de peste două ori mai rapid decât exporturile de bunuri (15%), importurile de servicii (26%) depășind, la rândul lor, creșterea importurilor de bunuri (21%). Iar devansarea cu 6 puncte procentuale a creșterii importurilor de servicii de către cea a exporturilor de servicii în acest interval a permis transformarea deficitelor cronice ale balanței serviciilor României în solduri pozitive crescânde în anii 2006-2008, ceea ce a contribuit la atenuarea deficitelor contului curent (**Tabelul 1**).

2. Decuplarea fluxurilor românești de servicii de evoluțiile în plan internațional

O succintă comparație a evoluției fluxurilor de servicii ale României în termeni de volum valoric și dinamică în anii de criză și post-criză cu tendințele manifestate pe plan internațional pune în lumină o serie de particularități care sugerează o decuplare a comerțului cu servicii al țării noastre de evoluțiile care au prevalat la nivel global (**Tabelul 3**) și european. Astfel:

✓ în anul de criză 2009, contracția exporturilor românești de servicii (-19%) a fost mult mai accentuată decât cea înregistrată în plan mondial (-11%) și european (-13%);

✓ contracția exporturilor românești de servicii în 2009 a fost mult mai severă decât cea a exporturilor românești de bunuri (-14%), spre deosebire de tendința opusă pe plan internațional (exporturile globale și europene de bunuri scăzând cu 23% și, respectiv, 22%);

✓ dacă la nivel global și european exporturile de servicii s-au redresat viguros în 2010-2011, în România contracția exporturilor de servicii a continuat și în 2010, acestea reluându-și creșterea abia în 2011 (10%), într-un ritm apropiat exporturilor la nivel mondial și european (11% și, respectiv, 12%);

✓ deși în 2012 expansiunea exporturilor de servicii ale României a încetinit semnificativ (4%), aceasta a fost superioară creșterii cu 2% înregistrate în plan mondial și, respectiv, declinului cu 3% în spațiul european;

✓ în fine, dacă în 2011 volumul valoric al comerțului cu servicii în plan global și european a depășit nivelul anului 2008, în cazul României pierderile cauzate de criză nu au fost recuperate nici în anul 2012, deopotrivă exporturile și importurile situându-se încă sensibil sub vârful din 2008;

✓ dar evoluția comerțului cu servicii al României în anii de criză și post-criză se detașează net și de tendințele manifestate în noile state membre ale UE. După cum arată datele din **Tabelul 4**, cu excepția României și a Slovaciei, în toate celelalte noi state membre ale UE volumul exporturilor de servicii a reușit să se redreseze în 2011 și, respectiv, în 2012, depășind nivelul maxim din 2008.

Tabelul 3: Evoluția volumului valoric al exporturilor mondiale de bunuri și servicii¹, în 2005-2012 (în miliarde USD și %)

	Volum valoric (în mrd. USD ²)	Modificări anuale (în %)				
		2012	2005-2012	2009	2010	2011
Bunuri	18.323	8	-22	22	20	0
Servicii, din care:	4.345	8	-11	10	11	2
Transport	855	7	-23	16	9	2
Turism	1.105	7	-9	9	12	4
Alte servicii	2.350	10	-7	8	12	1

Note: ¹ Date bazate pe statistici ale balanțelor de plăți; ² Curs mediu anual de schimb (Londra): 1 EUR = 1,3921 USD în 2011 și 1 EUR = 1,2820 USD în 2012.

Sursă: Secretariatul OMC (WTO, 2012; 2013).

3. Reducerea ponderii serviciilor în schimburile comerciale ale României

Contractia mult mai puternică a comerțului cu servicii comparativ cu schimburile cu bunuri în 2009, perpetuarea ritmurilor negative ale fluxurilor de servicii în 2010 și reluarea creșterii acestora într-un ritm inferior expansiunii fluxurilor de bunuri în 2011 au avut drept consecință o diminuare a angrenării activităților de servicii în comerțul exterior total al României. Gradul de participare a serviciilor la ansamblul schimburile comerciale ale țării noastre – redat de **ponderea serviciilor în exporturile totale de bunuri și servicii** – s-a redus notabil în ultimii ani, ajungând să reprezinte doar 14,3% în 2012, coborând astfel din nou la nivelul anilor '90 și începutul anilor '2000, după ce în perioada premergătoare crizei acest indicator se apropiase foarte mult de media mondială și chiar de cea europeană, fiind de 21% în 2008. În 2012, ponderea serviciilor în comerțul cumulat cu bunuri și servicii a fost de 19,6% în medie mondială și de 24% în media UE, ca și în 2008.¹ De altfel, procentajele respective s-au păstrat relativ constante în deceniile recente, nivelul superior al acestui indicator în

¹ Statisticile tradiționale de comerț, care măsoară fluxurile comerciale brute care traversează granițele naționale, subestimează considerabil contribuția serviciilor la comerțul internațional. În ianuarie 2013, OMC în colaborare cu OCDE și alte organisme internaționale au pus la dispoziția publicului larg un nou sistem de indicatori și noi serii de date statistice, care măsoară comerțul în baza valorii adăugate în diferitele stadii ale producției, oferind o perspectivă complementară asupra rolului serviciilor în comerțul mondial. Astfel, dacă în baza măsurătorilor tradiționale serviciile dețin doar 20% din comerțul global, ponderea lor crește la 46% dacă estimările se fac în baza contribuției lor la valoarea adăugată comercializată pe plan internațional (UNCTAD, 2013).

cazul UE reflectând gradul său mai ridicat de specializare în comerțul cu servicii comparativ cu media mondială.

4. Stagnarea procesului de integrare a fluxurilor românești de servicii în economia globală

În literatura de specialitate, gradul de integrare a fluxurilor comerciale de servicii/bunuri ale unei țări/regiuni în economia globală este ilustrat de *indicatorul de integrare* care rezultă din raportarea mediei valorii exporturilor și importurilor de servicii/bunuri la PIB-ul țării respective. Acest indicator are avantajul de a elimina efectul diferențelor dintre țări în privința dimensiunii economiilor. Totodată, evoluția acestui indicator în timp arată dacă țara/regiunea respectivă devine mai integrată sau mai puțin integrată în economia globală. Conform estimărilor, raportul dintre valoarea comerțului internațional cu servicii și PIB-ul mondial a fost de 12% în 2011, comparativ cu 50% în cazul comerțului cu bunuri (UN/DESA, 2013). Decalajul dintre cele două categorii de fluxuri denotă că, în general, activitățile de servicii participă într-o măsură mult mai scăzută la circuitul comercial internațional decât sectoarele producătoare de bunuri, sau, altfel spus, sunt mai puțin integrate în economia globală. Cauzele sunt multiple, ținând în principal de natura intrinsecă a serviciilor (intangibilitate, incapacitate de a fi depozitate etc.) și de particularitățile acestor piețe, dar și de alți factori, inclusiv de ordin statistic.

Potrivit estimărilor Eurostat (2013), în media UE-27, *indicatorul de integrare în economia globală* a reprezentat 4,5% pentru comerțul cu servicii în 2012 (sporind de la 3,3% în 2002) și 13,4% în cazul comerțului cu bunuri (sporind de la 8,8% în 2002). Trebuie însă precizat că pe ansamblul UE-27 indicatorul este mult mai redus comparativ cu statele membre luate individual, întrucât datele pentru UE ca entitate includ doar fluxurile cu restul lumii (extra-UE), în timp ce datele pentru statele membre înglobează deopotrivă fluxurile intra-UE și extra-UE. În vechile state membre ale UE, valorile indicatorului de integrare a fluxurilor de servicii în economia globală au oscilat în 2012 între un nivel maxim de 97% (Luxemburg) și un nivel minim de 5,2% (Italia), în majoritatea țărilor fiind cuprinse între 8-13% (și între 23-65% în sfera bunurilor).

Tabelul 4: Evoluția exporturilor de servicii și a soldului balanței serviciilor, în unele noi state membre ale UE, în 2007-2012 (în miliarde EUR și %)

Noi state membre ale UE	Export/Sold (mrd. EUR)	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Ponderea comerțului cu servicii/bunuri ¹ în PIB, în 2012
Bulgaria	Export	4,8	5,4	4,9	5,0	5,3	5,7	11,2
	Net	1,2	1,3	1,3	1,9	2,3	2,4	(57,0)
Cehia	Export	12,6	14,9	13,9	15,8	16,6	17,2	10,6
	Net	2,1	3,0	2,8	3,0	2,7	2,0	(65,4)
Ungaria	Export	12,6	13,8	13,3	14,6	15,6	15,9	14,5
	Net	1,3	1,5	2,0	2,9	3,2	3,4	(76,3)
Polonia	Export	21,0	24,2	20,7	24,7	27,0	29,4	7,1
	Net	3,4	3,5	3,4	2,3	4,0	4,8	(39,2)
România	Export	6,9	8,8	7,1	6,6	7,3	7,6	5,6
	Net	0,4	0,7	-0,3	0,4	0,3	0,5	(37,0)
Slovenia	Export	4,1	5,0	4,3	4,6	4,8	5,1	12,0
	Net	1,0	1,4	1,2	1,3	1,4	1,7	(61,0)
Slovacia	Export	5,1	5,8	4,3	4,4	4,7	5,6	7,6
	Net	0,4	-0,5	-1,0	-0,7	-0,4	0,3	(85,4)

Note: ¹ Media importurilor și exporturilor. În paranteze sunt indicate ponderile în PIB ale comerțului cu bunuri.

Sursă: Calcule bazate pe Eurostat (2013).

Dacă mutăm analiza la nivelul noilor state membre, vom constata că România se detașează prin cel mai scăzut nivel al *indicatorului de integrare* în economia globală atât a fluxurilor de servicii (5,6%), cât și a celor de bunuri (37%) (**Tabelul 4**). Iar în timp ce în sfera bunurilor indicatorul respectiv a sporit de la 33% la 37% în perioada 2002-2012, în sfera serviciilor acesta a stagnat practic la nivelul anului 2002 (5,1%), ceea ce reflectă *lipsa de progres în integrarea țării noastre* în economia mondială prin intermediul fluxurilor de servicii și, implicit, slaba sa specializare în acest domeniu. Acest aspect devine și mai evident prin comparație cu celelalte noi state membre ale UE, unde indicatorul de integrare în sfera serviciilor s-a majorat în același interval 2002-2012, după cum urmează: de la 8,5% la 10,6% în Cehia, de la 10,7% la 14,5% în Ungaria, de la 8,7% la 12,0% în Slovenia și de la 4,8% la 7,1% în Polonia.

5. Restrângerea participării României la schimburile internaționale cu servicii

Din cauza evoluțiilor nefavorabile care au marcat comerțul cu servicii al României în contextul crizei, *ponderea exporturilor românești de servicii în exporturile mondiale de servicii* s-a diminuat la 0,2% începând

din 2009, nivel care a caracterizat și anul 2012, după ce a fost nevoie de peste un deceniu ca această pondere să sporească la 0,3% în 2008. Este însă la fel de adevărat că nici în sfera comerțului cu bunuri situația nu este mai bună, întrucât României i-a revenit doar 0,3% din exporturile mondiale de bunuri în 2012, iar această pondere a rămas neschimbată în decursul ultimului deceniu.

Dacă există numeroase explicații pentru decalajul considerabil dintre România și vechile state membre ale UE în ceea ce privește potențialul de export și poziția deținută în schimburile internaționale cu servicii², este mai greu de înțeles de ce țara noastră se plasează și în urma majorității noilor state membre ale UE sub aspectul capacității economiei de a genera fluxuri internaționale de servicii (**Tabelul 4**). Astfel, Polonia, o țară comparabilă cu România ca dimensiune și potențial, a deținut în 2012 o pondere de 0,9% în exporturile mondiale de servicii, cu o valoare a exporturilor generate de 38 miliarde de dolari (circa 29,6 miliarde EUR), adică un volum de 3,9 ori mai mare decât cel al României. Polonia este de altfel singura țară din grupul noilor state membre ale UE care figurează pe lista principalilor 30 de furnizori de servicii din lume, ocupând în 2012 ultimul loc (fără a fi inclusă și pe lista principalilor 30 de importatori), după ce în 2008 deținuse (cu aceeași pondere de 0,9%) locul 26 la export și locul 31 la import, potrivit datelor OMC (WTO, 2009; 2013).

Dar, prin prisma *dimensiunii exporturilor de servicii*, România este depășită nu doar de Polonia, ci și de alte noi state membre, mult mai mici, precum Cehia și Ungaria. Calculele bazate pe datele Eurostat arată că, în 2012, exporturile de servicii ale Cehiei erau de 2,3 ori, iar exporturile Ungariei de 2,1 ori mai mari decât cele ale României (**Tabelul 4**). Sub aspectul volumului exporturilor de servicii generate, România devansează doar Bulgaria, Slovacia și Slovenia.

Iar dacă avem în vedere *soldul balanței comerciale în sfera serviciilor*, vom constata că situația României se detașează net de majoritatea noilor state membre ale UE, fiind comparabilă doar cu cea a Slovaciei (**Tabelul 4**). Toate celelalte noi state membre înregistrează excedente sistematice și apreciable în comerțul lor cu servicii, iar trendul

² La nivelul anului 2012, un număr de cinci vechi state membre ale UE au figurat în topul celor mai mari 10 exportatori/importatori de servicii din lume (**Graficele 1 și 2**).

acestora este unul ascendent. Astfel, Polonia a încheiat anul 2012 cu un excedent de 4,8 miliarde EUR, Ungaria de 3,4 miliarde EUR, Bulgaria de 2,4 miliarde EUR, Cehia de 2,0 miliarde EUR, iar Slovenia de 1,7 miliarde EUR, ceea ce contrastează puternic cu modestul excedent al României, de 0,4 miliarde EUR în 2010, 0,3 miliarde EUR în 2011 și de 0,6 miliarde EUR în 2012.³

Această lipsă de progres și chiar involuție a României sub aspectul dimensiunii schimburilor internaționale cu servicii, dar și al performanței acestor schimburi iese și mai pregnant în evidență dacă ne raportăm la spațiul UE. Calculele bazate pe datele furnizate de Eurostat (2013) reliefează ponderea modestă a fluxurilor românești de servicii pe piața internă a UE și tendința de diminuare a acesteia în anii recentți. Astfel, în 2012, României i-a revenit o pondere de numai 0,7% în **totalul exporturilor și, respectiv, al importurilor de servicii intra-UE**, în scădere față de 2008 (1,0% la exporturi și 0,9% la importuri). În schimb, ponderea Poloniei s-a majorat în 2012 la 2,6%, deopotrivă pe latura exporturilor și a importurilor (față de 2,5% și, respectiv, 2,4% în 2008). Țara noastră este însă devansată și de țări mai mici, cum ar fi Cehia, cu ponderi de 1,6%/1,4% în exporturile/importurile de servicii intracomunitare în 2012 sau Ungaria, cu ponderi de 1,3%/1,2%. Doar Slovacia (0,6%/0,6%), Bulgaria (0,5%/0,3%) și Slovenia (0,5%/0,3%) dețin cote mai scăzute din piața internă a serviciilor a UE decât țara noastră.

³ Mai mult decât atât, excedentele înregistrate de România începând din 2010 trebuie privite cu o anumită rezervă, întrucât ele se datorează unor modificări de ordin statistic și nicidecum îmbunătățirii performanței comerciale a țării noastre în sfera serviciilor. Este relevant în acest sens faptul că din datele BNR bazate pe noua metodologie de calcul al importurilor FOB (coeficient de transformare CIF/FOB=1,0430) rezultă un **excedent** al balanței serviciilor de **403 milioane EUR** în 2010, urmat de alte excedente în 2011 și 2012, iar din datele BNR bazate pe vechea metodologie (coeficient de transformare CIF/FOB=1,0834) rezultă pentru același an 2010 un **deficit** de **745 milioane EUR** (de 2,6 ori mai mare față de 2009). Variațiile notabile ale soldului balanței serviciilor în funcție de calculul importurilor FOB sunt determinate de **transporturile de mărfuri**, care dețin o pondere importantă în totalul comerțului cu servicii (circa 20% la export). Prin aplicarea noului coeficient de transformare, deficitul balanței transportului de mărfuri (de 488 milioane EUR în 2010), devine pentru același an 2010 un excedent (466 milioane EUR), urmat de alte excedente în 2011 (592 milioane EUR) și 2012 (544 milioane EUR). Așadar, nu ne rămâne decât să constatăm discrepanțele uriașe care există între datele BNR elaborate în baza celor două metodologii.

Tabelul 5: Majorarea cotelor deținute de țările BRIC pe piața internațională a serviciilor, în 2000-2012 (în %)

	Pondere în comerțul mondial cu servicii (%)			Poziția în ierarhia mondială		
	2000	2007	2012	2000	2007	2012
Exporturi mondiale						
China	2,1	3,7	4,4	12	7	5
India	1,2	2,7	3,4	22	9	6
Rusia	0,7	1,2	1,3	31	25	22
Brazilia	0,6	0,7	0,9	33	31	29
Importuri mondiale						
China	2,5	4,2	6,8	10	5	3
India	1,4	2,5	3,0	19	13	7
Rusia	1,2	1,9	2,5	23	16	14
Brazilia	1,1	1,1	1,9	26	26	17

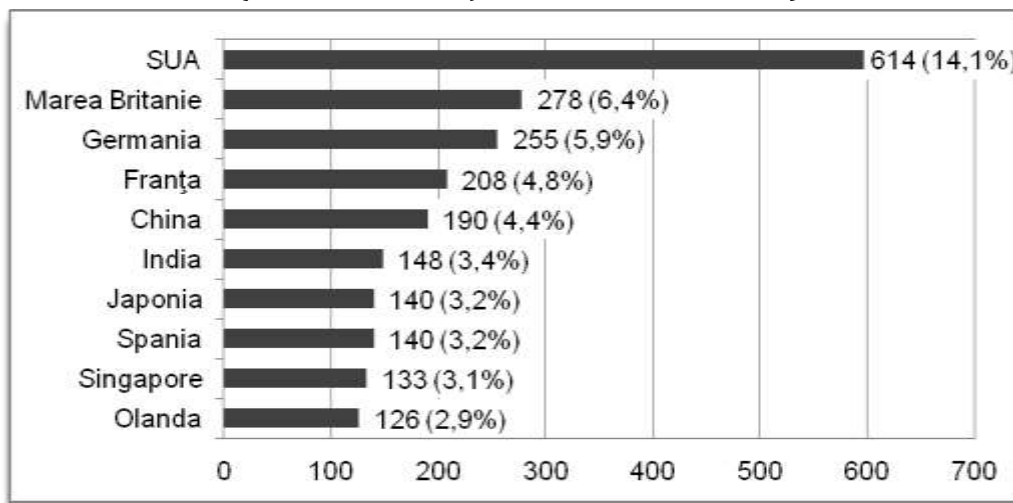
Sursă: Secretariatul OMC (WTO, 2001; 2008; 2013)

Pe de altă parte, piața internă a serviciilor este foarte importantă pentru România, dacă judecăm după ponderea de 76% a fluxurilor de servicii intra-UE în totalul fluxurilor de servicii ale țării noastre în 2012. Cu alte cuvinte, peste $\frac{3}{4}$ din totalul exporturilor românești de servicii s-au îndreptat în 2012 către celelalte țări membre și doar o proporție de sub $\frac{1}{4}$ către restul lumii. Această pondere s-a menținut relativ constantă în ultimii cinci ani și se numără printre cele mai înalte din grupul noilor state membre, România fiind depășită în 2012 doar de Slovacia (80%). Dar, chiar și în noile state membre în care piața internă a serviciilor deține ponderi relativ mai scăzute în totalul exporturilor de servicii (Cehia 73%, Slovenia 71%, Polonia 70%, Ungaria 67% și Bulgaria 65%), aceste ponderi depășesc substanțial media de 55% pe ansamblul UE-27, ceea ce reflectă dependența excesivă a acestor țări de piața internă. De exemplu, în cazul marilor exportatori de servicii, precum Marea Britanie, Germania și Franța, indicatorul respectiv este sensibil inferior mediei europene, ceea ce reliefează prevalența în aceste țări a fluxurilor de servicii destinate piețelor extra-UE. Pe piața internă a UE, România are de înfruntat o concurență acerbă atât din partea noilor state membre, cât mai ales a vechilor state membre, care dispun de un potențial uriaș și de o forță competitivă apreciabilă în domeniul serviciilor, la care se adaugă îndelungata lor experiență și prestigiu ca furnizori reductabili de o vastă gamă de servicii, de un înalt standard calitativ.

În fine, România nu apare într-o lumină mai bună nici dacă este comparată cu țările emergente/în dezvoltare, care au reușit într-un timp relativ scurt să-și consolideze semnificativ pozițiile în schimburile internaționale cu servicii și să avanseze rapid în ierarhia mondială a

exportatorilor/importatorilor de servicii, după cum ilustrează exemplul țărilor BRIC (Tabelul 5).

Graficul 1: Topul celor mai mari 10 exportatori de servicii din lume, în 2012 (în miliarde USD și % din totalul mondial)

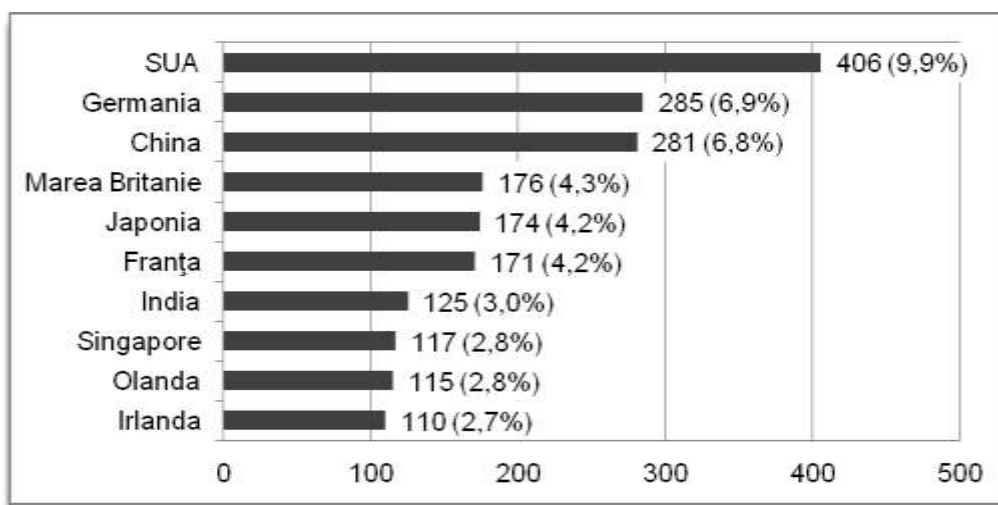
Note: ¹ Estimări preliminare pentru China.

Sursă: Grafic întocmit de autor în baza datelor Secretariatului OMC (WTO, 2013).

Performanțele țărilor în dezvoltare sunt cu atât mai remarcabile, cu cât participarea la schimburile cu servicii pe plan mondial – deopotrivă în calitate de furnizori și de beneficiari – a fost până de curând apanajul țărilor avansate.⁴ Și ce poate fi mai edificator în acest sens decât faptul că, la nivelul anului 2000, pe lista primilor 10 mari exportatori de servicii din lume figura o singură țară în dezvoltare, și anume, Hong-Kong (China) pe locul 9, pentru ca în 2012 lista respectivă să includă China (pe locul 5), India (locul 6) și Singapore (locul 9) (**Graficul 1**).

⁴ La începutul anilor '2000, țările avansate generau încă $\frac{3}{4}$ din exporturile globale de servicii și absorbeau cam aceeași proporție din importurile globale. Deși ponderea țărilor în dezvoltare în totalul comerțului mondial cu servicii este încă mult inferioară ponderii lor în comerțul mondial cu bunuri, estimată la circa 42%, în ultimii cinci ani cota lor pe piața mondială a serviciilor a sporit cu 5 puncte procentuale. Astfel, în perioada 2007-2011, ponderea țărilor avansate în exporturile globale de servicii a scăzut în continuare, de la 71,7% la 67,3%. În schimb, țările în dezvoltare și-au majorat cota de la 25,7% la 29,8%, țările în tranziție de la 2,6% la 2,9%, iar cele mai sărace țări de la 0,5% la 0,6%. Pe latura importurilor, ponderea țărilor avansate s-a redus de la 66,4% la 60,1% în același interval, iar ponderea țărilor în dezvoltare a sporit de la 30,4% la 36,3%, a țărilor în tranziție de la 3,2% la 3,6%, iar a celor mai sărace țări de la 1,3% la 1,7% (UN/DESA, 2013).

**Graficul 2: Topul celor mai mari 10 importatori de servicii din lume, în 2012
(în miliarde USD și % din totalul mondial)**

Note: ¹ Estimări preliminare pentru China.

Sursă: Grafic întocmit de autor în baza datelor Secretariatului OMC (WTO, 2013).

În mod similar, primele 9 poziții de pe lista principalilor 10 importatori de servicii din lume din anul 2000 erau ocupate de țările avansate, doar ultimul loc revenind unei țări în dezvoltare, respectiv, Chinei. Or, în 2012, pe lista respectivă au pătruns China (pe locul 3), India (locul 7) și Singapore (locul 8) (**Graficul 2**).

6. Tendințe în evoluția structurii comerțului cu servicii al României

România se detașează de tendințele pe plan internațional și prin prisma impactului sectorial al crizei. Dacă în anul de criză 2009 cel mai afectat segment al comerțului global cu servicii au fost transporturile (-23%), urmate la mare distanță de turism (-9%) și de unele categorii de servicii incluse în componenta „alte servicii” (-7%) (**Tabelul 3**), cel mai lovit segment al comerțului cu servicii al țării noastre a fost turismul (-35% în 2009), urmat de transporturi (-23%) și de „alte servicii” (-13%).

Pe plan mondial, redresarea sectoarelor de servicii în urma crizei financiare globale a avut loc în același mod inegal. În timp ce sectoarele cu tehnologie înaltă, precum serviciile de comunicații și serviciile informatice, au recuperat mai rapid pierderile suferite, fiind încă în stadiile timpurii ale dezvoltării în numeroase țări în dezvoltare și având încă spațiu larg pentru

creștere, redresarea activităților de servicii direct afectate de criză a avut loc mai lent. Serviciile financiare au fost cele mai lovite de turbulențele financiare pe plan global, iar construcțiile au fost afectate de spargerea bulei imobiliare în economiile dezvoltate. În timp ce serviciile de turism au continuat să alimenteze și în 2012 creșterea comerțului cu servicii pe plan mondial, expansiunea serviciilor de transport s-a oprit, practic, din cauza slăbirii ritmului de creștere a comerțului internațional cu bunuri.

Analiza **dinamicii exporturilor de servicii** ale României prin prisma celor trei componente majore – transporturi, turism și „alte servicii” – relevă că cea mai robustă evoluție au înregistrat în 2012 încasările din **turism**, care au sporit cu 11%, după relansarea lor susținută în 2011 (creștere cu 19%, după contracții de 35% în 2009 și de 3% în 2010) (**Tabelul 6**).

În schimb, încasările din **transport** au crescut cu numai 1% în 2012, după ce s-au relansat cu 16% în 2011 (după un declin de 23% în 2009 și de 7% în 2010). Ritmul de expansiune a exporturilor de servicii incluse în componenta „**alte servicii**” a fost, la rândul său, modest în 2012, de numai 3,3%, după o creștere la fel de modestă în 2011 (4,5%), care a succedat declinul cu 13% în 2009 și cu 7% în 2010.

Tabelul 6: Evoluția balanței serviciilor a României, pe cele trei componente majore, în 2008-2012¹ (în milioane EUR)

ANII		Total servicii	Transport	Turism	Alte servicii ²
2008	Credit	8.754	2.684	1.358	4.712
	Debit	8.095	2.697	1.477	3.921
	Net	659	-13	-119	791
2009	Credit	7.064	2.077	884	4.102
	Debit	7.356	2.000	1.051	4.306
	Net	-292	77	-167	-204
2010	Credit	6.622	1.928	860	3.834
	Debit	6.219	1.156	1.238	3.824
	Net	403	772	-378	10
2011	Credit	7.253	2.227	1.019	4.007
	Debit	6.913	1.344	1.408	4.161
	Net	340	883	-389	-154
2012 ¹	Credit	7.517	2.251	1.128	4.138
	Debit	6.939	1.325	1.424	4.190
	Net	578	926	-295	-52

Note: ¹ Date provizorii; ² Componenta „*alte servicii*” include, printre altele: construcții, comunicații, servicii financiare, asigurări, servicii informatice, juridice, de consultanță, de publicitate, de marketing, de cercetare-dezvoltare etc.

Sursă: Statistici ale balanței de plăți (BNR, 2008-2012).

Structura exporturilor de servicii ale României pe cele trei componente arată că, la nivelul anului 2012, „*transportul*” a deținut 30% din totalul încasărilor din exportul de servicii, „*turismului*” i-a revenit 15%, iar categoriilor de servicii înglobate în „*alte servicii*” – 55%. Comparativ cu anii care au precedat criza, în 2012 nu au intervenit modificări esențiale în structura exporturilor românești de servicii. Dar raportate la configurația exporturilor la nivel global și european, cele ale României prezintă unele particularități structurale. Se remarcă, în primul rând, ponderea încă relativ ridicată a serviciilor de **transport** față de media globală (de 20% în 2012), considerate a face parte din categoria serviciilor tradiționale (deși ponderea acestora s-a diminuat notabil în România față de media de 40% din prima jumătate a anilor ‘2000). În al doilea rând, este izbitoare ponderea foarte scăzută a serviciilor de **turism** în totalul fluxurilor de servicii românești, atât în raport cu media globală (de 26% în 2012), cât și cu imensul potențial turistic de care dispune țara noastră. În fine, creșterea continuă a ponderii componentei „**alte servicii**” în totalul exporturilor românești de servicii și atingerea procentajului de 55% în 2012 – similar mediei globale/europene – reprezintă o tendință pozitivă, care reflectă mutațiile calitative pozitive intervenite în structura comerțului cu servicii al țării noastre. Alături de construcții, această componentă eterogenă înglobează toate categoriile de servicii considerate *avansate*, precum: serviciile de comunicații, financiare și de asigurări, serviciile informatice, juridice, de consultanță, de publicitate, de marketing, de cercetare-dezvoltare ș.a. Aceste servicii sunt cunoscute și sub denumirea generică de *servicii de afaceri* (sau *servicii furnizate întreprinderilor*), întrucât sunt utilizate ca inputuri în procesele de producție și, ca atare, contribuie la creșterea eficienței și competitivității firmelor din toate domeniile economiei naționale.

Este important de subliniat că expansiunea deosebit de dinamică a exporturilor românești de servicii în anii premergători crizei a fost susținută în mod precumpănitor de componenta „**alte servicii**”, care, cu un ritm mediu anual de creștere de 39% în anii 2004-2008, a devansat sensibil dinamica celorlalte două componente ale comerțului cu servicii – „*turismul*” (35%) și „*transportul*” (21%). Drept urmare, și-a majorat continuu ponderea în totalul încasărilor din exportul de servicii: de la numai 29% în 1995, la 43%

în media primei jumătăți a anilor '2000 și la 55% în 2012. Dar și mai relevant este că, spre deosebire de deficitele cronice înregistrate de balanțele turismului și transporturilor în anii 2006-2008, componenta „alte servicii” a reușit să genereze excedente crescânde, de 423 milioane EUR în 2006, 931 milioane EUR în 2007 și 791 milioane EUR în 2008. Criza a pus însă capăt acestui trend pozitiv, soldul componentei „alte servicii” transformându-se din nou în deficite: de 204 milioane EUR în 2009, 154 milioane EUR în 2011 și 52 milioane EUR în 2012 (cu excepția excedentului modic de 10 milioane EUR din 2010) (**Tablelul 6**).

Având în vedere marea diversitate a serviciilor incluse în această componentă a balanței de plăți, se impune o succintă analiză a principalelor tipuri de servicii care o alcătuiesc.

7. Structura componentei „alte servicii” a comerțului cu servicii

Creșterea cu doar 3,3% a exporturilor incluse în componenta „alte servicii” în 2012, după o relansare la fel de modestă în 2011 (4,5%) și declinurile consecutive din 2009-2010, contrastează puternic cu trendul deosebit de dinamic din anii anteriori crizei. Performanța slabă pe ansamblul componentei se explică prin evoluțiile contradictorii ale diferitelor categorii de servicii care alcătuiesc această componentă extrem de eterogenă. Astfel, la nivelul anului 2012, se evidențiază **creșteri**, pentru al doilea an consecutiv, ale exporturilor de: servicii financiare (+67%, după +46% în 2011); servicii juridice, de consultanță contabilă și managerială (+35%, după o stagnare în 2011); servicii de arhitectură, inginerie și alte servicii tehnice (+17%, după +34% în 2011); și serviciile de publicitate, marketing și sondaje publice (+2,6%, după +36% în 2011). Pe de altă parte, în cazul unor categorii de servicii care și-au reluat creșterea în 2011, exporturile au **scăzut** în 2012, incluzând serviciile de comunicații (-14%, după +21% în 2011) și serviciile de asigurări (-19%, după ce au sporit de 3,3 ori în 2011). În fine, în 2012, anumite exporturi au înregistrat **contractii** pentru al doilea an consecutiv, așa cum este cazul serviciilor de construcții (-14%, după -35% în 2011), al serviciilor audiovizuale (-33%, după -23% în 2011) și al serviciilor informatice (-1%, după -6% în 2011).

Prin prisma **ponderii** deținute în totalul exporturilor de servicii în 2012, cele mai importante cinci categorii de servicii din componenta „**alte servicii**” au fost: serviciile informatice (în valoare de 737 milioane EUR și o pondere de 9,8%), serviciile de arhitectură, inginerie și alte servicii tehnice (525 milioane EUR/7%), serviciile juridice, de consultanță contabilă și managerială (489 milioane EUR/6,5%), serviciile de comunicații (446 milioane EUR/5,9%) și serviciile de publicitate, marketing și sondaje publice (351 milioane EUR/4,7%).

Și sub aspectul **performanțelor comerciale**, există deosebiri esențiale între diferitele categorii de servicii din componenta „**alte servicii**”. Astfel, exportul anumitor servicii a continuat să depășească și în 2012 importul, generând **excedente comerciale**. Este vorba, în primul rând, de serviciile informatice (cu un excedent de 396 milioane EUR), urmate de serviciile de arhitectură, inginerie și alte servicii tehnice (221 milioane EUR), serviciile de publicitate, marketing și sondaje publice (203 milioane EUR) și serviciile de comunicații (132 milioane EUR). În categoria serviciilor generatoare de excedente comerciale se înscriu și serviciile de cercetare-dezvoltare, dar acestea sunt modice, cifrându-se la 16 milioane EUR în 2012 (și fără a depăși pragul de 60 milioane EUR în ultimii ani). În cazul construcțiilor, deficitele comerciale alternează cu excedente. Astfel, excedentul de 76 milioane EUR în 2011 a fost urmat de un deficit de 79 milioane EUR în 2012. Pe de altă parte, la importante categorii de servicii, importurile depășesc sistematic valoarea exporturilor, România înregistrând **deficite structurale**, ceea ce reflectă dezavantajele sale competitive în domeniile respective. În această categorie se încadrează: serviciile audiovizuale (-270 milioane EUR în 2012), serviciile financiare (-235 milioane EUR), taxele de licență/drepturile de autor (-156 milioane EUR), serviciile juridice, de consultanță contabilă și managerială (-151 milioane EUR) și serviciile de asigurare (-98 milioane EUR).

8. Serviciile informatice – vârful de lance al exporturilor românești de servicii

Cu o pondere de aproximativ o zecime din totalul exporturilor românești de servicii în 2012, **serviciile informatice** reprezintă cea mai

importantă categorie de servicii subsumată componentei „alte servicii” a balanței de plăți a României. Este interesant de notat că declinul exporturilor de servicii informatice în anii 2011-2012 și diminuarea, pe cale de consecință, a ponderii lor în totalul exporturilor de servicii românești a intervenit în contextul în care aceste exporturi s-au aflat în plină ascensiune, chiar și în anul de criză 2009 (**Tabelul 7**). Datorită dinamicii remarcabile a exporturilor de servicii informatice în anii premergători crizei, ponderea acestora în totalul exporturilor românești de servicii s-a majorat continuu, atingând în 2010 un nivel maxim de 12%, comparativ cu 4% în 2004. Dar și mai îmbucurător este faptul că balanța serviciilor informatice a înregistrat excedente crescânde, culminând în 2012 cu 396 milioane EUR, ceea ce echivalează cu o creștere de peste 8 ori față de 2004.

O succintă comparație cu noile state membre ale UE în baza datelor provizorii ale Eurostat (2013), relevă că sub aspectul volumului exporturilor de servicii informatice în 2012, România a fost devansată de Polonia (1,9 miliarde EUR), Cehia (1,6 miliarde EUR) și Ungaria (1,0 miliarde EUR), iar prin prisma mărimii excedentului în sfera comerțului cu servicii informatice doar de Cehia (cu un excedent de 0,6 miliarde EUR).

Tabelul 7: Evoluția comerțului cu servicii informatice al României, în 2008-2012 (în milioane EUR și %)

	2008	2009	2010	2011 ¹	2012 ²
Volum valoric (în milioane EUR)					
Export	600	725	793	745	737
Import	503	549	551	415	341
Sold	97	176	242	333	396
Modificări anuale ale exporturilor (în %)	33,9	20,8	9,4	-6,1	-1,1
Modificări anuale ale importurilor (în %)	49,3	9,1	0,4	-24,7	-17,8
Pondere în exportul total de servicii (în %)	6,9	10,3	12,0	10,3	9,8
Pondere în importul total de servicii (în %)	6,2	7,5	8,9	6,0	4,9

Note: ¹ Date revizuite; ² Date provizorii.

Sursă: Calcule bazate pe statisticile balanței de plăți (BNR, 2008-2012).

Performanțele comerciale deosebite înregistrate de România și de celelalte noi state membre ale UE în domeniul schimburilor cu servicii informatice trebuie puse, într-o mare măsură, pe seama procesului de relocalizare a activităților de servicii – ca formă de manifestare a globalizării economice. Datorită disponibilului de forță de muncă de înaltă calificare și avantajelor în termeni de costuri, țările din Europa de Est, inclusiv România,

figurează printre cele mai atractive destinații pentru serviciile relocalizate în plan european și global.

Potrivit ultimului raport al firmei globale de consultanță de management **A. T. Kearney**, care analizează și ierarhizează periodic principalele 50 de țări din lume prin prisma atractivității lor ca amplasamente pentru serviciile relocalizate, România a ocupat **locul 25 în 2011** (comparativ cu locul 33 deținut în 2007), devansând unele noi state membre ale UE, precum Ungaria (locul 31), Cehia (35) și Slovacia (40), dar situându-se în urma Estoniei (11), Letoniei (13), Lituaniei (14), Bulgariei (17) și Poloniei (24).⁵ Este însă la fel de adevărat că, sub impactul crizei financiare și economice, România suferit o retrogradare în termeni de competitivitate, coborând șase poziții în raport cu anul 2009, când i-a revenit **locul 19**, fiind depășită doar de Bulgaria (13) și Estonia (18), conform estimărilor aceleiași firme.

Conform celui mai recent raport al firmei globale de consultanță în domeniul globalizării serviciilor și al investițiilor, **Tholons**, care anticipează și ierarhizează cele mai atractive 100 de orașe din lume ca destinații pentru serviciile relocalizate în 2013, Bucureștiul/România figurează pe locul 44, după Cracovia/Polonia (locul 10), Praga/Cehia (17), Budapesta/Ungaria (28), Brno/Cehia (30), Varșovia/Polonia (36), dar se plasează înaintea de Bratislava/Slovacia (47), Sofia/Bulgaria (50), Tallinn/Estonia (21), Ljubljana/Slovenia (52), Wrocław/Polonia (75) și Zagreb/Croația (100).

9. Perspectivele comerțului cu servicii al României

Datele statistice ale balanței de plăți arată, așadar, că volumul, dinamica și performanța schimburilor internaționale cu servicii ale României au fost puternic afectate de criza financiară și economică globală, iar consecințele negative nu au fost depășite nici în 2012. Nu încapă nicio îndoială, că sub efectele nefaste ale crizei, s-au produs o involuție a comerțului cu servicii al

⁵ Indiferent de sursa estimărilor, țările din Asia de Sud conduc detașat ca cele mai atractive destinații pentru serviciile relocalizate în plan global. Potrivit estimărilor A.T. Kearney, de exemplu, primele 10 poziții au fost deținute în 2011 de India, China, Malaysia, urmate de Egipt, Indonezia, Mexic, Thailanda, Vietnam, Filipine și Chile. Este relevant și faptul că primele trei țări s-au menținut în topul ierarhiei mondiale încă de la elaborarea primului raport A. T. Kearney, în anul 2003.

țării noastre și o inversare a tendințelor favorabile care i-au imprimat o dinamică remarcabilă în anii premergători crizei, contribuind la accelerarea proceselor de ajustare structurală și la îmbunătățirea performanțelor comerciale. Mai mult, procesul de relansare a comerțului cu servicii al României este mult întârziat atât în raport cu evoluțiile din sfera schimburilor sale cu bunuri, cât și cu evoluțiile care au marcat fluxurile de servicii în plan mondial și european, ceea ce adâncește și mai mult **decalajele tradiționale** pe care le manifestă țara noastră în acest domeniu în raport cu vechile și noile state membre ale UE, dar și cu numeroase țări emergente/în dezvoltare care au făcut progrese apreciabile în ultimii ani în direcția recuperării acestor decalaje.

Întrucât segmente importante ale comerțului cu servicii (transporturi, servicii financiare, de asigurări ș.a.) sunt **complementare comerțului cu bunuri** și, respectiv, susțin comerțul cu bunuri, relansarea fluxurilor de servicii ale României și reînscrierea lor pe făgașul unei creșteri solide sunt determinate într-o mare măsură de evoluțiile din sfera fluxurilor de bunuri. La rândul lor, aceste din urmă evoluții sunt dependente de relansarea creșterii economice și a schimburilor comerciale din spațiul UE, în virtutea gradului ridicat de dependență a comerțului cu bunuri și servicii al României de piața internă.

Or, prognozele elaborate de organizațiile economice internaționale în prima jumătate a anului în curs **nu oferă o imagine încurajatoare asupra evoluției comerțului internațional în 2013**, care este așteptată a fi, în linii mari, similară anului 2012. În același timp, toate prognozele converg spre aprecierea că situația economică actuală și de perspectivă a UE va exercita o influență negativă asupra evoluției comerțului internațional pe termen scurt și mediu, imprimându-i un ritm lent. Iar în condițiile în care slăbirea creșterii economice în spațiul UE continuă să frâneze cererea de import, atât ritmul de creștere a fluxurilor comerciale internaționale, cât și cel al producției mondiale sunt anticipate a fi modeste, situate sub nivelurile istorice.

Mai mult decât atât, proiecțiile revizuite ale FMI, publicate în 9 iulie 2013, confirmă **slăbirea mersului economiei mondiale în primul trimestru 2013**, în locul unei accelerări, anticipate de prognoza sa din aprilie 2013, ceea ce a determinat organizația să efectueze ajustări în jos ale

cifrelor față de cele avansate anterior. Potrivit proiecțiilor revizuite, creșterea economică în plan global va rămâne lentă în 2013, în jur de 3,1%, ca și în anul 2012, urmând a ajunge la 3,8% în 2014, iar volumul comerțului mondial cu bunuri și servicii va spori cu 3,1% în 2013 și 5,4% în 2014. În economiile avansate, importurile sunt anticipate a se majora cu numai 1,4% în 2013 și 4,3% în 2014 (comparativ cu 6,0% și, respectiv, 7,3% în economiile emergente/în dezvoltare), iar exporturile lor vor crește cu 2,4% în 2013 și 4,7% în 2014 (comparativ cu 4,3% și, respectiv, 6,3% în economiile emergente/în dezvoltare). Printre cauzele majore ale slăbirii economiei mondiale se numără: restrângerea semnificativă a cererii interne și încetinirea creșterii economice în marile economii emergente, profunzimea și durata peste așteptări a recesiunii economice din Zona euro și revigorarea sub așteptări a economiei SUA. Pentru economia UE, specialiștii FMI prevăd un nou declin de 0,1% în 2013 (după declinul cu 0,2% în 2012), urmat de o creștere cu doar 1,2% în 2014. Așadar, ***slăbirea creșterii economice în spațiul UE va continua să afecteze cererea de import, ceea ce se va răsfrânge negativ atât asupra schimburilor comerciale intra-UE, cât și asupra celor derulate cu restul lumii.***⁶ Iar în condițiile în care comerțul cu servicii al României – ca de altfel și comerțul cu bunuri – manifestă o dependență excesivă de economia UE, apreciem că, ***cel puțin pe termen scurt, impulsuri favorabile din zona economiei europene nu prea sunt de așteptat***, ci mai curând din restul lumii. Este însă la fel de adevărat că evoluțiile care au caracterizat fluxurile de servicii ale României în anii recenți au ieșit în toate privințele din tiparele care au prevalat în plan global și, respectiv, european, ceea ce înseamnă că nu pare a fi exclusă nici perspectiva unei reveniri spectaculoase a acestor fluxuri în viitor.

Un ingredient esențial al relansării fluxurilor de servicii ale României și al reasezării acestora pe traiectoria unei creșteri viguroase și de durată l-ar constitui, desigur, ***majorarea substanțială a volumului de ISD atrase de țara noastră.*** Comerțul de azi reflectă împletirea tot mai strânsă dintre

⁶ UE exercită o influență covârșitoare asupra dinamicii schimburilor comerciale internaționale în virtutea ponderii importante care îi revine în totalul importurilor globale. Calculele bazate pe datele OMC (2013) arată că ponderea respectivă este de 32% în cazul în care este inclus comerțul intra-UE și de 15% în cazul în care sunt excluse schimburile intra-UE, fiind avute în vedere doar schimburile cu restul lumii.

fluxurile comerciale propriu-zise și fluxurile de ISD, acestea din urmă alimentând, de fapt, în proporție covârșitoare expansiunea continuă a comerțului internațional. Estimările OMC arată că peste jumătate din comerțul mondial se desfășoară în prezent sub forma schimburilor cu produse intermediare și servicii, derulate prin intermediul rețelelor producției globale gestionate de CTN. Or, potrivit datelor BNR, după nivelul record de 9,5 miliarde EUR înregistrat în 2008, fluxurile de ISD receptate de România s-au prăbușit cu peste 60% în 2009, pentru a coborî sub pragul de 2 miliarde EUR în 2011-2012 (totalizând doar 1,8 miliarde EUR în 2011 și 1,6 miliarde EUR în 2012). Iar perspectivele pentru 2013 sunt și mai îngrijorătoare, dacă avem în vedere că în primele cinci luni ale anului în curs, ISD atrase de țara noastră au scăzut cu 37% față de aceeași perioadă a anului trecut, însumând doar 414 milioane EUR. Diminuarea drastică a fluxurilor de ISD receptate de țara noastră începând din 2009 constituie – în opinia noastră – una din cauzele majore ale performanțelor slabe înregistrate de comerțul cu servicii în ultimii ani, întrucât între ISD și fluxurile de servicii există o strânsă corelație, care se explică prin natura intrinsecă a serviciilor și modalitățile specifice de furnizare a acestora pe piețele internaționale. După cum, în mod analog, progresele notabile înregistrate în ultimii ani de numeroase țări emergente/în dezvoltare în domeniul schimburilor internaționale cu servicii trebuie atribuite, înainte de toate, inserării lor în rețelele producției globale gestionate de CTN.

În fine, pentru a încheia într-o notă mai optimistă, subliniem faptul că **România dispune de un potențial apreciabil** pentru a se menține și în perspectivă printre cele mai atractive destinații pentru serviciile relocalizate în plan european și global. Aceasta cu atât mai mult, cu cât concluziile analizelor și studiilor prospective efectuate de marile firme de consultanță care urmăresc fenomenul de relocalizare a serviciilor converg spre aprecierea că, după ce a fost afectată la rândul său de criza financiară globală, activitatea de relocalizare a serviciilor în plan global a început să dea semne evidente de redresare în 2012, fiind așteptată să evolueze în ritmuri susținute în perspectivă, dat fiind faptul că dispune de un imens potențial neexplorat. Potrivit estimărilor prestigioasei firme de consultanță A. T. Kearney, era globalizării producției în sfera serviciilor se află abia la început, iar relocalizarea serviciilor informatice și a serviciilor de afaceri nu

reprezintă altceva decât manifestările timpurii ale unei tendințe mai ample, care pe termen lung va presupune că tot mai multe funcții de afaceri ale companiilor vor fi avute în vedere pentru a fi relocalizate în amplasamente situate în afara țărilor de reședință ale consumatorilor finali. Ca atare, procesul de relocalizare a serviciilor în plan global este așteptat a se intensifica în viitor, fiind deopotrivă o metodă eficientă de reducere a costurilor și de îmbunătățire a operațiunilor corporative și o consecință a accentuării interdependențelor economice dintre țările lumii.

Referințe bibliografice

- A. T. Kearney (2009, 2011). The A. T. Kearney Global Services Location Index.
- BNR (2005-2012), Banca Națională a României, Statistici ale balanței de plăți.
- Eurostat (2013). Statistici ale balanțelor de plăți. Accesat la 10 iulie 2013: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/balance_of_payments/data/main_tables.
- Ghibuțiu, A. (2012), Comerțul cu servicii al României în 2011. Relansare după doi ani de declin. *Tribuna economică*, Nr. 20, 16 mai, pp. 75-79.
- IMF (2013, July). *World Economic Outlook Update*. Washington D.C.
- Tholons (2012 January), 2013 Top 100 Outsourcing Destinations. *Rankings and Report Overview*.
- UN/DESA (2013). *World Economic Situation and Prospects 2013*. United Nations, New York, January.
- UNCTAD (2013). Global Value Chains: Investment and Trade for Development. *World Investment Report 2013*. United Nations, New York and Geneva.
- WTO (2001, 2008, 2009). *International Trade Statistics*. Geneva.
- WTO (2012). Trade Growth to Slow in 2012 after Strong Deceleration in 2011. *World Trade 2011, Prospects for 2012*. Press Release, PRESS/658, 12 April, Geneva.
- WTO (2013), Trade to Remain Subdued in 2013 After Sluggish Growth in 2012 as European Economies Continue to Struggle. Press Release, PRESS/688, 10 April, Geneva.